

На основании исследований Б. Гройса о проблеме “конца истории”, культуры забывания, а так же работ В. Нурковой на тему Автобиографической памяти, делается вывод о переносе сознания в цифровое информационное измерение и постулируется забывание смертности.

Ключевые слова: “конец истории”, “клиповое мышление”, автобиографическая память, воображаемое–символическое–реальное, пастши.

* * *

УДК 141.7: 327.461

Вихованець З.С.
аспіранткакафедри соціальної філософії
та філософії освіти, Національного
педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), zarina.vyhovanec@mail.ru

СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН ФОРМУВАННЯ ВАРТОСТІ ЯК ЗРАЗОК ГРАМАТИКИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасні соціально-економічні проекти з їх чіткою часовою, фінансовою та стратегічно-просторовою визначеністю приречені посилювати мобільний та комунікативний характер праці, а мова стає необхідним атрибутом соціального характеру продуктивності праці. У запропонованій публікації аналізується процедура специфічного поєднання мовленнєвого та економічного підходу формування вартості як соціального феномену, а граматики забезпечує таку систему уявлень коли водночас надається значення об'єкту та формується судження з можливістю встановлення його істинності.

Ключові слова: вартість, мова, граматики, знання, теорія грошей, неоекономіка, соціальний феномен.

Сучасна ситуація перехідного періоду, коли одночасно існує декілька способів виробництва, призвела до того, що промисловий капітал, орієнтований на використання максимальних обсягів уречевленого постійного капіталу, швидко змінюється капіталом епохи постмодерну, де пріоритету набуває використання нематеріального капіталу. Відповідно, такі зміни соціально-економічної системи глобалізованого світу суттєво змінюють змістовне наповнення таких ключових категорій як вартість, капітал, праця тощо. Знання, як такі, стають базовою виробничою силою, а основним продуктом суспільної діяльності визначається вже не праця, а кристалізовані знання. Мова йде про те, що мінлива вартість матеріальних і нематеріальних товарів залежить у кінцевому рахунку не від кількості вкладеного в них сукупної суспільної праці, а вмісту в них інформаційних знань та інтелекту людини. На відміну від сукупної суспільної праці знання та інтелект не можуть бути зведені до кількості абстрактної праці як його результат або еквівалент.

Таким чином, така своєрідна когнітивна трудова діяльність створює величину та співвідношення вартості товарів однозначно невизначеною та складно-прогнозованою, у першу чергу тому, то не враховується “комунікативна” складова продукту. Неможливість виміряти сучасну працю класичним способом унеможлиблює виміряти й її вартість. Криза зазначених соціально-виробничих змін у теорії вартості вимагає перегляду сутнісних засад формування самої категорії вартості, а тим самим і саму систему еквівалентів на яких будується товарний обмін.

Як бачимо, особливої уваги заслуговує виявлення нових стратегічно необхідних методологічних засобів для дослідження та пристосування до вимог сучасного турбулентного соціально-економічного простору за допомогою процедури гармонізації та набуття нового

статусу базових категорій: “Безкінечність категорій має вигляд діяльнісного освоєння всіх можливостей змісту динаміки думки. Категорії розширено відтворюються в духовному виробництві людських цивілізацій і потребують внаслідок своєї всезагальності необмеженого культурно-історичного здійснення □2, с. 116□”, - звертаємось до пояснень нових підходів у методологічній свідомості С.Б. Кримським. Світові культурно-історичні події останніх років підтверджують стохастичний характер функціонування соціально-економічної системи, яку вже не можна аналізуватися виключно за допомогою методів класичної раціональності, які є базовими для сталого характеру динамічних систем.

Проблема континууму категоріального апарату в архітектоніці економічних знань актуалізує не тільки розуміння соціально-економічного буття людини, а й формує проблематику самого тексту та нарративної мовної референції економічного знання. Ж. Дерріда вказує на те, що процедурозмістовного формування категорій забезпечує можливість конструювання самого Буття, тобто у такий спосіб фіксується процес мовленнєвого конструювання суспільно-економічної сфери існування людини.

Мова є матеріальним носієм соціально-комунікативної взаємодії між людьми, тому фундаментальна типологія граматики та фундаментальна типологія суспільно-економічних відносин є тотожними між собою: “Граматики – це самосвідомість мови, точно так само, як логіка є самосвідомістю мислення... Говорінням ми укріплюємо часову і просторову осі нашої цивілізації, тому що займаємо місце у її центрі, розташовуючись обличчям до обличчя з її чотирьох аспектами – її майбутнім, її теперішнім, її внутрішньою солідарністю, її зовнішньою боротьбою. Й перед обличчям цієї специфічної та небезпечної відкритості чотирьох сфер життя наші слова повинні встановлювати певну рівновагу: у кожний даний момент мова розподіляє та організовує всесвіт заново”[3, с. 21].

Таким чином, дослідження механізму становлення категоріального апарату сучасної мови у сфері соціально-економічного знання як своєрідної процедури об'єктивізації індивідуальної свідомості людини та формування мозаїчної культурної традиції в процесі трансформації світового господарства є безперечно актуальним завданням.

Дискусія про смислове наповнення категорій апарату економічного знання проходить через всю історію економіко-теоретичної думки. Платон та Аристотель стверджували дискретний характер категорій завдяки тому, що світ поділяється на не перехреснувані класи предметів, у той час як категорії мають визначені межі. Згодом альтернативну позицію формує Л. Витгенштейн, який стверджував, що всі категорії відносні та мають дифузійний характер. Відповідно формується мережа таких зв'язків, які мають центр і периферію. Причому периферія сприяє наповненню змісту категорій новими смислами, а взаємне проникнення периферійних сфер декількох категорій також стає суттєвим фактором трансформації єдиного смислового поля.

Представники структуралізму використовують мову та деякі її методи як основу наукового підходу дослідження у сфері гуманітарних знань, наприклад, прийоми лінгвістики у теоретичній етнографії духовних структур первісних племен використовує К. Леві-Стросс, використовує запропоновані методик до аналізу сучасності Р. Барт, а на людську психіку переводить лінгвістичні аналогії Ж. Лакан тощо. У свою чергу, М. Фуко пропонує новий спосіб співвідношення між словами і речами в системі аналізу багатства як такого, що є неоціненним вкладом у розуміння сучасних змін соціально-економічного характеру в умовах глобалізації. Саме сигніфікація класичного періоду досліджень у мові корелюється з механізмом вартості у матеріальному виробництві, аналіз якого й був запропонований К. Марксом. Подібно до ідей К. Маркса, Вітгенштейнтакож визначає суспільне життя як вид практики, а не тільки як сукупність поглядів і переконань людей, а такі представники як Кондильяк, Галіані, Грален виходили з обміну корисністю як з суб'єктивної бази всіх вартостей.

Значення мовного потенціалу в сфері економічного знання досягає наукової стадії завдяки дослідженням Ф. де Сосюра, Г. Гійома, Т. Грімма, В. Дільтея, Ж. Дерріда, Ю. Кристевої, Ж. Лакана, О. Розеншток-Хюсси, М. Фуко та багатьох інших. Сучасні методологічні засади гуманітарного підходу в соціально-філософському дослідженні економіко-виробничої сфери суспільства вирішуються в роботах західних філософів та економістів Р. Арона, Д. Белла, М. Гайдеггера, Дж. Гелбрейта, П. Козловскі, Дж. Коулмана, Г. Мінцберга, Е. Тоффлера, Ю. Хабермаса тощо. В українській філософській літературі не можна обійти увагою думку із зазначених питань таких вчених як Е. Герасимова, ?Льїн, О. Скубашевська, А. Мазараки, с. Мочерний, та багатьох інших.

Метою даної публікаціїстає дослідження соціального феномену вартості у смислово полі граматики сучасної економіки.

У системі сучасного когнітивного капіталізму знання перетворюються у фактор виробництва, так само необхідний як праця або капітал, фактично, знання накопичують в собі вартість праці та інших виробничих факторів, які є необхідними для його виробництва. Надалі за допомогою знань відбувається керівництво самим процесом виробництва, тим самим створюється корисний продукт для споживача. У виробничому процесі промислового капіталізму праця породжує знання, а знання вже породжують вартість, тому для того, щоб зростати капіталу потрібно використовувати не тільки працю, а й знання, які він породжує та включає у цикл виробництва. Але в умовах сучасного когнітивного капіталізму використання знань не можна просто зводити до капіталу, оскільки перетворення знання у вартість підпорядковується специфічним законам, які непередставлені в марксистських і ліберальних теоріях вартості.

Перетворення знання у вартість, особливо коли воно береться у віртуальній формі, створює багато неоднозначних складових у вартісному кругообігу. Зазначений процес перетворення знання у вартість носить нелінійний, нестабільний, часто катастрофічний та непостійний у часі характер, але сама така форма

існування створює простір свободи для нових та оригінальних інституційних перетворень. Крім того, дуже важливим є те положення, що знання мають, як будь який товар, споживчу вартість для суспільства, але вони не мають базової вартості витрат, яку б можна було використовувати як еталон для визначення вартості мінової. Необхідно додати, що знання функціонує з точки зору марксистської теорії як витрати на відтворення, а неокласична теорія визнає їх як маргінальні витрати. Дійсно, витрати на виробництво знань є дуже невизначеними і вони суттєво відрізняються від затрат на його відтворення, наприклад, коли створюється перший екземпляр інтелектуальної діяльності всі подальші розробки втрачають сенс.

Отже, мінова вартість знання залежить від практичної можливості обмежити його вільний обіг за рахунок покращення захисту авторських прав. Вартість знання не є продуктом природної рідкості, вона створюється лише завдяки інституціональним обмеженням доступу до них.

Ф. де Сосюр надає порівняльний аналіз між обміном мовленнєвими елементами та функціонуванням грошей. Головними властивостями грошей є можливість обмінюватися на реальні матеріальні блага та можливість грошової одиниці співвідноситися з іншими одиницями даної грошової системи, тобто наявність співвідношення всіх елементів внутрішньої системи між собою. Відповідно, можливість обмінюватися грошової одиниці на реальні матеріальні блага є аналогічним процесом структурному виміру мови, а процес внутрішнього співвідношення елементів грошової системи схожий на функціональний розподіл у мові. Зазначені підходи відповідають періоду класичного пояснення лінгвістичного знаку, який підпорядковується ринковому закону вартості та спрямовує структурні операції мови у напрямку десигнатів. Саме сигніфікація класичного періоду досліджень у мові корелюється з механізмом вартості у матеріальному виробництві, аналіз якого й був запропонований К. Марксом.

У свою чергу, Ж. Бодріяр так описує зазначений процес: "споживча вартість відіграє роль горизонту в цільовій установці у системі мінової вартості – перша характеризує конкретну операцію, що здійснюється з товаром у ході споживання (момент, аналогічний десигнації для знаку), друга ж відправляє до здатності всіх товарів обмінюватися між собою за законом еквівалентності (момент, аналогічний структурній організації знаку), та обидві вони діалектично співвідносяться упродовж всього Марксового аналізу, визначаючи раціональне упорядкування виробництва, що регулюється політичною економією" [1, с. 51], – проте нова радикальна революція поклала край класичному сприйняттю економіці вартості.

Класичне поєднання двох зазначених аспектів вартості розпадається у зв'язку з тим, що референціальна вартість була знищена, тобто зникає еквівалентність реальному змісту об'єктів й поступово сформулюється структурна гра цінностей, виникає феномен симуляції. Він полягає у тому, що всі знаки починають обмінюватися між собою, але вже більше не обмінюються ні з чим реальним, тобто правила

детермінованої еквіваленції у мові більше не працюють, так само більше не працюють цільові установки виробництва, а грошова одиниця так само не відповідає реальному виробництву, піддається постійній неконтрольованій інфляції та спекуляціям.

Отже, можемо констатувати сучасний процес розпаду діалектики взаємодії реальності та знаку, за висловом Ж. Бодріяра відбувається екс-термінація виробничої та знакової реальності, що забезпечує появу політекономії знаку.

У даному випадку ми спостерігаємо глибинні зміни в законі цінностей, тобто необхідним стає врахування постійного руйнування суспільних відносин, які регулюються цінністю, зникає детермінованість відносин – все це змінює загальний підхід до розуміння характеру існування самої економіки. У свою чергу, поняття знаку так само змінює своє значення, знак перестає бути формою структурного закону цінності, його уособлює така специфічна організація як код. Справа полягає у тому, що ринковий закон вартості не означає детермінуючої ролі матеріального виробництва, так само як структурний закон цінності не визначає пріоритету певного знаку. Таку ситуацію утворюють паралельне існування двох складових: 1) ринковий закон вартості був розроблений Марксом на основі дослідження матеріального виробництва товарів; 2) структурний закон цінності розроблявся Соссюром на матеріалі лінгвістичного знаку. Але ринковий закон вартості фактично є законом еквівалентності, який повністю розповсюджується й на конфігурацію знаку, коли еквівалентність означаючого та означеного забезпечують регулярний обмін референційними змістами. Як бачимо, класичний закон вартості одночасно функціонує як в системі виробництва, так й в сфері мови і, навпаки, структурний закон цінності забезпечує як не детермінованість зазначених сфер по відношенню одної до одної, так і, відповідно, до змісту кожної складової, тобто відбувається перехід від детермінованої сфери знаків до недетермінованої сфери коду.

Отже, перевірка ринкового закону вартості на матеріалі знаків підтверджує процес не тільки взаємообміну змістами та одночасної втрати своєї співмірності, а й те, що з появою коду вони переходять у стан симуляції. Саме капітал відмінняє детермінованість суспільства способом виробництва та замінює її структурною формою цінності: “ера симуляції повсюди відкриває можливість взаємної підстановки елементів, котрі раніше мали характер протиріччя або були діалектично протилежними... У нашій системі образів і знаків зникають всі основні гуманістичні критерії цінності, що визначали собою вікову культуру моральних, естетичних, практичних суджень. Все неможна вирішити – характерний ефект панування коду, цілком заснованого на принципі нейтралізації та неможливості відрізнити. Це, так би мовити, світовий бардак капіталу – не для проституції, а для субституції та комутації, для підміни і підстановки” [1, с. 55].

У свою чергу, безпосередня реальність соціально-економічного життя полягає у тому, що є речі без яких людина може обходитися абсолютно все життя, а натомість вона наділяє їх високою вартістю та платить

величезні кошти, у той час як фізіологічно необхідні речі вартують копійки: “Мова йде вже не про пізнання механізму, згідно з яким багатство можна уявляти серед собі подібних (завдяки того універсального уявлення багатства, яким є дорогоцінний метал), а про з’ясування того, чому об’єкти бажання і потреби повинні бути представлені, таким чином визначається вартість речі та чому саме можна стверджувати, що вона вартує стільки-то або стільки” [4, с. 217].

У межах класичного мислення сприйняття такого поняття як вартість пов’язане з тим, що будь-яка річ повинна щось коштувати і саме “щось” виявляється тільки в процесі обміну на таке саме “щось” в іншій речі. Гроші та ціни існують та змінюються завдяки тому, що існує сам процес обміну, але тільки зовнішнє сприйняття зазначеного процесу не дає принципових відповідей на функціональний зміст феномену обміну. Коли людина вступає в процес обміну, вона має визнавати вартість тієї речі яку бажає придбати, при цьому вона так само пропонує для обміну вартість своєї речі. Головним тут стає той факт, що сама людина своєю річчю для обміну попередньо не може користуватися, тоді звідки всі люди знають вартість речей, які вони обмінюють, якщо ними на практиці ніхто не користується до факту обміну? Мова йде про те, що вартість існує лише всередині уявлення або всередині самого обміну, тобто реально існує лише здатність до обміну.

Отже, можливими є такі два граматичні підходи в аналізі економічних явищ: 1) вартість є первинною та була закладена в речах до факту обміну, тут сутність мови представлена в первинних означеннях, тобто пропонується мова дії або мова коренів; 2) вартість з’являється лише в момент самого процесу обміну речами і тільки так може існувати, у цьому випадку аналізується загальна функціональність мови всередині речення, а з точки зору логіки – судження.

Звідси впливають можливості граматичного пояснення метафізичного характеру такої категорії як вартість. У першому випадку ми виходимо поза межі форми мовленнєвого аналізу та сутність процесу обміну визначаємо у природній схожості речей, тобто появу самого кореня слова забезпечувала необхідність сумісних дій людини стосовно задоволення своїх життєвих потреб. В іншому варіанті мова за допомогою дієслова, яке допускає всі слова мови можливими, забезпечує їх співвідношення між собою завдяки їх препозиційному зв’язку, так само забезпечується обмін, що визначає в якості першочергового акту вартість обмінюваних речей і ціну, за яку їх уступають [4, с. 218]. На відміну від економіки, коли бажання обміняти річ та сам процес обміну є ідентичним, тобто саме означення й уособлюється з процесом встановлення діяльнісного зв’язку, тим самим граматики забезпечує таку систему уявлень, коли водночас визначається значення об’єкту і формується судження, причому з можливістю встановлення його істинності. У такій спосіб відбувається специфічне поєднання мовленнєвого та економічного підходу формування вартості як соціального феномену.

За допомогою граматики нам пропонується такі можливості пояснення теорії вартості як аналіз судження та аналіз дії або кореня; економіка, у свою

чергу, пропонує аналізувати вартість виходячи з корисності об'єктів, а потім визначає вартість, виходячи з невичерпних можливостей природи. Економічний спосіб пояснення процесу формування вартості виводить нас на шлях "психологічної теорії" Кондільяка, Гралена, теорію фізіократів тощо. Базовим положенням зазначених підходів стає доведення різниці між категоріями вартості та багатства, тобто ті реальні блага які надає людям природа, стають багатством тільки за таких умов: 1) у випадку надлишку таких продуктів в одних руках; 2) їх необхідність для життя інших людей; 3) тимчасовий характер так званого багатства. Крім того, обмін благами у вигляді тієї ж торгівлі вимагає великих додаткових зусиль та призводить до суттєвого зменшення існуючих благ, тобто формування вартості не тільки задовольняє потреби людини, а й зменшує одні блага заради обміну на інші.

Як бачимо, такі відповіді тільки збільшують коло суттєвих питань стосовно того, що є джерелом перетворення блага в багатство та яким чином в результаті постійного формування вартості – обсяги блага не зменшуються. Зрозуміло, що торгівля як можливість формування додаткової вартості, з точки зору класичних підходів, нами не враховується. Так само як і промисловість не може компенсувати витрати формування вартості, так як вона звільняє з самого обміну ціну підтримки життя учасників виробничого процесу.

Отже, вартість може збільшуватися не за рахунок виробництва, а за рахунок зростання процесу споживання, фактично, праця може існувати тільки тоді, коли вона витрачається, створюючи тим самим засоби існування всіх учасників виробничого процесу.

Система граматики, коли аналізує слова виходячи з кореня, поєднуючи звук і саму річ, створює процес формування абстракцій, які забезпечують процедуру набування коренем імені в мові. Відповідно, М. Фуко пропонує таку категорію як гра вартостей [4, с. 227]: обмін надає ціну будь-якої речі й у той самий час зменшує ціну кожної речі. З одного боку, обмін збільшує вартість завдяки створенню корисності як такої, що задовольняє потреби людини, з іншого боку, він зменшує вартості у процесі оцінки кожної окремої речі, тобто виникає кореляційна залежність завдяки обміну, коли безкорисне стає корисним, а більш корисне стає менш корисним.

Таким чином, феномен вартості дозволяє з'ясувати процес того, як речі входять в систему обміну та як вони співвідносяться одна з одною на принципах рівності й аналогії, що в кінцевому рахунку надає можливість їх оцінити. Як бачимо, вартість відповідає атрибутивній функції дієслова у загальній граматиці, коли констатація речення формує точку відліку мови. Постійний процес обміну забезпечується постійним розчленуванням вартості певного об'єкту всіма іншими оцінюючими вартостями, і саме тут вартість починає виконувати функцію зчленування, яку загальна грамика визнає за всіма недієслівними складовими речення, що виконують функцію іменування.

У свою чергу, гра вартостей дозволяє кожній частині багатства водночас бути як означуваною, так й означаючою складовою, а вартість так само стає

водночас й дієсловом, й іменником, тобто теорія торгово-грошових відносин демонструє як будь-який об'єкт може набути функцію означення у співвідношенні з іншим об'єктом і стати для нього постійним знаком. Крім того, така ситуація надає можливість проаналізувати процес, коли ніколи не зникаючий грошовий елемент може означати збільшення або зменшення багатства, як він може змінюватися по відношенню до вартості, яку представляє.

Можемо стверджувати, що теорія грошової ціни відповідає алогічному процесу в граматиці мови у вигляді аналізу коренів і мови дії та виконує функцію деривації або зміщення смислу. Гроші, як й слова, повинні виконувати функцію означення: балансування цін уособлює собою процес балансування між грошовим металом та всіма видами багатства, та є аналогічним процесу риторичного зміщення до первинного значення словесних знаків.

Таким чином, можемо стверджувати про те, що інтелект стає атрибутом живої праці, а вона у свою чергу все більше набуває форми мовленнєвих дій. Сучасний когнітивний капіталізм XXI ст. визначає форму існування живої праці як мовно-комунікаційну, а сучасні економічні проекти з їх чіткою часовою, фінансовою та стратегічно-просторовою визначеністю приречені посилювати мобільний та комунікативний характер праці. Мова стає необхідним атрибутом соціального характеру продуктивності праці, а природа мови як суспільного блага є більш принциповою ніж виявлення її в системі різних знань. За міркуваннями К. Маркса, мова є природнім невідчуженим способом існування суспільства, його ось-буттям, а в сучасному телекомунікаційному бутті функціональне значення мови стає атрибутивним способом існування такого суспільства та, як бачимо, механічна частина основного капіталу поступово стає менш значущою у порівнянні з нематеріальною працею на засадах комп'ютерного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть / Ж. Бодрийяр. – М.: "Добросвет", 2000. – 387 с.
2. Кримський С.Б. Запити філософських смислів / С.Б. Кримський. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
3. Розеншток-Хюсси О. Речь и действительность / Ойген Розеншток-Хюсси. – М.: "Лабиринт", 1994. – 224 с.
4. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / Мишель Фуко. – М.: "Прогресс", 1977. – 407 с.

References

1. Bodryyyar Zh. Symvolichesky obmen y smert' / Zh. Bodryyyar. – М.: "Dobrosvet", 2000. – 387 s.
2. Kryms'kyu S.B. Zapyty filososf's'kykh smysliv / S.B. Kryms'kyu. – К.: Vyd. PARAPAN, 2003. – 240 s.
3. Rozenshtok-Khyussy O. Rech' y deystvytel'nost' / Oyhenn Rozenshtok-Khyussy. – М.: "Labyrynt", 1994. – 224 s.
4. Fuko M. Slova y veshchy. Arkheolohyyahumanityarnymykh nauk / Myshel' Fuko. – М.: "Prohress", 1977. – 407 s.

Vykhovanets Z.S., a graduate of the Department of Social Philosophy and Philosophy of Education, the National Pedagogical University of Drahomanov (Kyiv, Ukraine), zarina.vykhovanec@mail.ru

The social phenomenon of the value formation as an example of modern grammar economy

Modern socio-economic projects with their clear time, financial and strategic-spatial certainty are doomed to enhance the mobile and communicative nature of work, and it becomes necessary to attribute the social character of labor productivity. The procedure of this specific combination of speech and economic value creation approaches

a social phenomenon and grammar provides the system of ideas when both the object and the formed opinions on the possibility of establishing its truth, are analyzed in the publication.

Keywords: cost, language, grammar, knowledge, theory of money, neoeconomy, social phenomenon.

Выводы: З. С., аспирантка кафедры социальной философии и философии образования, Национального педагогического университета имени М. П. Драгоманова (Киев, Украина), zarina.vyuhovanes@mail.ru

Социальный феномен формирования стоимости как образец грамматики современной экономики

Современные социально-экономические проекты с их четко определенной, финансово и стратегически-пространственно определенной обречены усиливать мобильный и коммуникативный характер труда, а язык становится необходимым атрибутом социального характера производительности труда. В представленной публикации анализируется процедура специфического соединения языкового и экономического подхода формирования стоимости как социального феномена, а грамматика обеспечивает такую систему представлений, когда одновременно придается значение объекту и формируется суждение с возможностью установления его истинности.

Ключевые слова: стоимость, язык, грамматика, знания, теория денег, неэкономика, социальный феномен.

* * *

УДК [130.1+172+364.1]:61

Lushch U.I.
PhD, lecturer at the Department of Philosophy
and Economics, Danylo Halytskyi
Lviv National Medical University
(Ukraine, Lviv), ulyana.lushch@gmail.com

PARADIGMS SHIFT IN PHILOSOPHY OF MEDICINE: FROM CARTESIAN DUALISM TO PHENOMENOLOGY

Comparative analysis of biomedical and phenomenological interpretations of pain, disease and health is performed. Examination of biomedical paradigm shows that being shaped by Cartesian dualism it considers human body as mechanism separate from mind and entails naturalist approach which reduces disease to physical dysfunction or damage and pain to mechanical reaction proportional to stimulus. Study of phenomenological paradigm reveals the gaps of biomedical model and clarifies limitations of naturalist definition of health as absence of disease. On suggesting body–mind integrity, phenomenological approach emphasizes on patient's subjective experience of pain, defines disease as disorder in person's being-in-the-world and thus embraces physical, mental and sociocultural aspects of health that are involved in the concept of wellbeing. It is proved that such normativist value-based interpretation of health as wellbeing raises the effectiveness of medical care since it allows a physician to choose the most appropriate option of treatment considering social and cultural environment of a patient.

Keywords: body, pain, disease, illness, health, wellbeing, culture.

(стаття друкується мовою оригіналу)

Pain – the inseparable part of human life – constitutes one of the most baffling problems in the research field of philosophy. Despite the efforts, pain neither has been completely understood nor can be totally controlled. Being related with two aspects of human existence – physical and spiritual – pain shows the interweaving of philosophy and medicine. A patient comes to a physician complaining not of disease, but of his/her subjective experience of pain [8]. For this reason, the emergence of medicine, the art of healing was driven by the need of pain relief [11].

In its physical aspect, being associated with diseases, inflammatory processes and tissue damages, pain serves as a sign of a problem. This warning function is of a great value for survival. There are different systems of pain classification that have been developed with the aim to facilitate interaction between researchers, healthcare teams and patients. Classification the most commonly used today distinguishes acute and chronic pain according to its duration. Acute pain has a relatively short duration, from some minutes to some weeks, and derives from tissue

damage and inflammatory processes. The majority of individuals feel it at some moment of their life. This type of pain has a positive meaning because it manifests an alarm reaction and prepares the body for the fight. However, there is a type of pain that persists after treatment and after the usual period needed for tissue cicatrization (more than three months). This type of pain is called chronic pain. Rheumatoid arthritis, degenerative spine conditions, migraine, diabetic neuropathy and phantom pain – these are some of its examples. Chronic pain is no longer merely a symptom but can be considered as an illness itself [8].

The constant presence of pain is deeply disturbing. Chronic pain changes the life of an individual: it alters his/her mobility, sleep, sexual activity and humor, entails low self-esteem, pessimism, irritation and cynicism, changes his/her family and work relationships. Thus, chronic pain challenges the usual approaches and methods of healthcare. A physician that deals with a patient suffering from chronic pain faces the need to choose an apt philosophical paradigm for his relationship with a patient in order to optimize the treatment.

The problem of pain interpretation is anchored in the fundamental question of defining health and disease. Health and disease are two key phenomena that Healthcare system globally and a particular physician locally deal with. Each case – treating a patient or regulating health insurance – employs some standards in order to assess whether people are ill or not. So what does *disease* mean? Is it the same as *illness*? If the task of Healthcare system is to promote, restore and maintain health, than what is *health*? Is that just an absence of disease and pain? Answering these questions is invoked to raise the effectiveness of medical care.

To examine the effectiveness of phenomenological approach for medical practice based on comparison of theoretical models of health and analysis of disease and pain interpretations.

At the very beginning of its development, medicine was closely related to the witchcraft. In many cultures throughout centuries pain was explained with the influence of evil entities that were outside of the body. Physical ailments were generally seen as the result of sin or impurity. Disease was considered to be a punishment inflicted by gods or God (even in the Middle Ages such opinion still persisted) [5]. The first attempts to explain pain rationally were made by Hippocrates and Galen in Ancient Greece and Rome, respectively. Since then mind and body have been considered as two separate and unrelated substances. Hippocrates and his students strived to eradicate magical and religious elements out of the interpretation of the human body and health. Hippocrates taught physicians to search for and to treat only observable and palpable causes of illness [11].

The classical scientific paradigm originating from Antiquity was ultimately shaped in the 17th century and was strongly influenced by René Descartes. According to Descartes, the man is composed of two independent substances: soul and body. Moreover, the human body is nothing more than a complex inanimate machine, and hence medical treatment must be mechanical as well. A physician should use for treatment of a patient the same methods as for repairing a machine: replacement of broken parts and regulation of processes [3]. This famous Cartesian dualism constitutes one of the fundamental distinctive features of